

S T a D I a

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

HARAKKA HUTTUA KEITTÄÄ

Lorut ja laulut yksivuotiaan lapsen arjen apuna

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi
Opinnäytetyö
27.11.2006

Leila Kulmala

Koulutusohjelma Musiiikin koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Musiiikkipedagogi	
Tekijä Leila Kulmala			
Työn nimi Harakka huttua keittää. Lorut ja laulut yksivuotiaan lapsen arjen apuna			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika Marraskuu 2006	Sivumäärä 40 +2 liitteet	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyöni käsittelee yksivuotiaan lapsen elämää ja lasten lorujen/laulujen merkitystä hänen arjessaan. Työni tarkoitus on löytää yksivuotiaan lapsen ja hänen vanhempansa tai hoitajansa väliset päivittäin toistuvat hoitotilanteet, antaa esimerkkejä näissä tilanteissa toimivista loruista/lauluista ja pohtia voisivatko lorut ja laulut tuoda helpotusta arkirutiineihin lapsen kanssa.</p> <p>Työni perustaksi kartoitin tutkimuksessani myös vanhempien loru- ja laulutuntemusta sekä selvitin mihin hoitotilanteisiin he toivoisivat saavansa apua lauluista ja loruista. Tutkimusmenetelmänä käytin puolistrukturoitua kyselyä. Kyselyn toteutin Töölön ja Taivallahden seurakuntien yksivuotiaiden musiikkileikkikouluryhmissä. Jaoin kyselylomakkeen kymmenelle vanhemmalle, joista yhdeksän palautti lomakkeen.</p> <p>Kyselyssä selvisi, että vanhemmat käyttävät lauluja ja loruja lapsensa kanssa. Loruilu ja laulaminen koetaan mielekkäänä ja lapsen arkea ilahduttavana asiana. Kyselyssä ilmeni myös, että jotkut hoitotilanteet, esim. pukeminen, vaipan vaihto ja automaattit koettiin hankalina. Niihin tilanteisiin toivottiin laulusta tai lorusta helpotusta.</p> <p>Työni tulososassa esittelen yksivuotiaan lapsen päivittäiset hoitotilanteet ja annan esimerkin kuhunkin tilanteeseen sopivasta laulusta ja lorusta.</p> <p>Työni osoittaa, että laulu- ja loruperinne elää yhä musiikkileikkikoulua käyvissä lapsiperheissä. Vanhemmat olivat halukkaita oppimaan uusia lauluja ja loruja sekä näin kartuttamaan omaa sekä lapsen laulu/loruvarastoa. Laulaminen on yleisempää kuin loruilu, mutta molemmat koettiin pääosin luonnollisena ja positiivisena asiana.</p>			
Teos/Esitys/Produktio			
Säilytyspaikka Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia kirjasto/Ruoholahti			
Avainsanat Laulut, lorut, yksivuotias lapsi, hoitotilanteet, leikki			

Degree Programme in Classical Music		Degree Music pedagogue	
Author Leila Kulmala			
Title Magpie boils a mush, The use of nursery rhymes and children's songs in a child's everyday routines			
Type of work Thesis	Date November 2006	Pages 40 + 2 appendices	
<p>ABSTRACT</p> <p>My thesis deals with the life of a one-year-old child and the meaning of songs and nursery rhymes in his/her daily life. The purpose of the thesis is to chart the everyday care situations between a one-year-old child and his/her caregiver, to provide examples of songs and nursery rhymes applicable to these situations, and to see whether nursery rhymes and songs could be useful in these situations, making them easier for both the child and the caregiver</p> <p>As background for my work, I also surveyed parents' knowledge of songs and nursery rhymes and asked them about the kinds of care interactions where they wished songs and nursery rhymes could perhaps help them.</p> <p>My research method was a semi-structured questionnaire, which was carried out in the congregations of Töölö and Taivallahti. The enquiry was distributed to the parents of one-year-old children who were taking part in a music play school provided by the congregation. I gave the questionnaire to ten parents, nine of whom answered it.</p> <p>The results showed that parents do use songs and nursery rhymes with their children. Singing with the child is experienced as a pleasant moment which has a refreshing effect on the everyday life of the child. Some of the nursing situations, such as getting dressed, eating or travelling, are demanding for both child and parent. The questionnaire reveals that there is a need for songs and nursery rhymes which are able to facilitate such care-giving situations.</p> <p>In the results of my study, I introduce the everyday care situations in the day of a one-year-old child. I also provide an example of a song and nursery rhyme suitable for each situation.</p> <p>My study shows that the tradition of singing and using nursery rhymes is still alive in families with children taking part in a music play school. Parents are willing to learn new songs and rhymes. Singing turned out to be more common than using nursery rhymes but both are found as a meaningful and natural part of care-giving situations.</p>			
Work / Performance / Project			
Place of Storage Helsinki Polytechnic Stadia library/Ruoholahti			
Keywords Children's songs, nursery rhymes, one-year-old child, nursing situations, play			

SISÄLLYS

1	Johdanto	1
2	Yksivuotiaan elämä	4
2.1	Yksivuotiaan yleinen kehitys.....	4
2.1.1	Motoriset taidot	4
2.1.2	Tiedollinen kehitys	5
2.1.3	Tunne-elämä.....	6
2.1.4	Kielellinen kehitys.....	7
2.2	Musiikillinen kehitys.....	8
3	Loru- ja laululeikin merkitys.....	10
3.1	Loru ja laulu lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa	10
3.2	Loru ja laulu lapsen yleisen kehityksen kannalta	11
4	Lorun ja laulun synty	13
4.1	Lorun rakenne.....	13
4.2	Lorun lajit	14
4.3	Laulun sisältö.....	16
5	Kysely	18
5.1	Kyselyn toteuttaminen	18
5.2	Tuloksia.....	19
5.3	Johtopäätöksiä.....	21
6	Lauluja hoitotilanteisiin	24
6.1	Herääminen aamulla	25
6.2	Vaipanvaihto.....	25
6.3	Pukeminen	26
6.4	Syöminen.....	27
6.5	Päiväunille käyminen	28
6.6	Päiväunilta herääminen	29
6.7	Iltaunille käyminen	29
6.8	Kylvettäminen.....	30
6.9	Muut tilanteet.....	31
7	Johtopäätökset	34
	Lähteet.....	36
	Liitteet	

1 Johdanto

Vanhempana oleminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja kärsivällistä mieltä. Erityisesti pienten lasten kanssa hermot saattavat olla joskus koetuksella. Päivittäin tulee vastaan tilanteita, jotka ovat välttämättömiä lasten hoidon kannalta, mutta aina ne eivät tunnu lapsesta tai aikuisestakaan helpoilta. Perushoitotilanteissa pukeminen saattaa aiheuttaa turhautuneisuutta, lapsen kylvettäminenkin ei välttämättä suju ilman kyyneliä. Vanhempi välittää lapsestaan eikä haluaisi aiheuttaa mielipahaa, mutta perushoidosta ei voida tinkiä, vaikka tilanne olisikin hankala. Voisivatko tilannetta helpottaa laulut ja lorut?

Aihe on mielenkiintoinen ja halusin tutkia sitä lisää opinnäytetyön puitteissa. Työni aiheen hahmotuttua mieleeni nousi lisää kysymyksiä, joita pyrin ottamaan työssäni huomioon. Mietin, mikä merkitys lasten lauluilla ja loruilla on lapselle ja vanhemmalle nykyään. Itse olen huomannut musiikkileikkikoulun opettajana lasten lähes poikkeuksetta nauttivan musiikista. Jo pienet vauvat valpastuvat musiikkia kuullessaan ja saattavat alkaa liikkua energisesti. Myös ryhmissäni olleet yksivuotiaat yleensä innostuvat laulamista. He yrittävät laulaa mukana ja liikkuvat mielellään musiikin tahdissa. Olen nähnyt, kuinka reipas laulu saa heidät piristymään ja rauhallinen, mollivoittoinen laulu taas rauhoittaa lasta. Tämän pohjalta voisi päätellä, että laulaminen rauhoittaa/innoittaa lasta myös arjen tilanteisiin liitettynä. Mutta uskovatko musiikkia harrastavat vanhemmat laulun ja lorun hyötyyn hankalissa tilanteissa lapsen kanssa? Laulavatko he ylipäättään lapsensa kanssa? Lapset laulavat edelleenkin jonkin verran kouluissa ja kerhoissa, mutta musiikkileikkikoulun opettajana olen ollut huomaavinani, että lasten laulaminen on nykyään arempaa kuin omassa lapsuudessa. Lauletaanko enää kotona, vai jätetäänkö se kokonaan musiikkileikkikoulujen ja kerhojen tehtäväksi?

Myös loruilulla on ollut musiikkileikkikouluryhmissäni yksivuotiaiden lasten kanssa positiivinen merkitys. Lapset suorastaan odottavat loruja ja nauttiintuvat paikalleen kuuntelemaan sitä. He ovat täysin keskittyneinä leikkiin ja loruun ja odottavat hiiskumatta miten se päättyy. Miten usein lapset kuulevat loruja nykyään? En muista omien vanhempieni loruilleen kanssani, mutta isovanhemmilleni lorut olivat tuttuja ja

he loruilivat kanssani silloin tällöin. Tuntevatko pikkulasten vanhemmat vielä loruja, joiden syntyperä ulottuu kauas 1800-luvulle vai elävätkö isovanhempani viimeistä lorut osaavaa sukupolvea?

Jos vanhemmat haluaisivat käyttää lauluja ja loruja arjen tilanteissa, tietävätkö he minkälaiset laulut herättävät lapsen mielenkiinnon? Onko esim. sanoilla tai laulun pituudella merkitystä hankalissa tilanteissa lapsen kanssa laulettaessa?

Opinnäytetyöni käsittelee yksivuotiaan lapsen elämää ja kehitystä sekä lasten laulujen ja lorujen merkitystä hänen ikävaiheessaan. Työni tarkoitus on löytää yksivuotiaan lapsen ja hänen vanhempansa kohtaamat päivittäin toistuvat hoitotilanteet, antaa esimerkkejä näissä tilanteissa toimivista loruista ja lauluista sekä pohtia voisivatko lorut ja laulut leikkeineen tuoda helpotusta arkirutiineihin lapsen kanssa. Pohdin myös millä tavalla lorut ja laulut toimivat lähentävänä tekijänä lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa.

Luvussa 2 kerron yksivuotiaan lapsen yleisestä ja musiikillisesta kehityksestä. Pohdin, miten lorut ja laulut vaikuttavat lapsen kehitykseen ja voisivatko ne olla helpottamassa arkipäivän rutiineja sekä lapsen että hoitajan näkökulmasta. Luvussa 3 esittelen lapsen perushoitotilanteita ja niiden merkitystä lapselle. Luku 4 käsittelee lorun ja laulun merkitystä vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa. Luvussa 5 pohdin lasten lorujen syntyä ja lajeja, sekä laulun ja lorun rakennetta. Lisäksi esittelen kymmenelle yksivuotiaan lapsen vanhemmalle tekemäni kyselyn laulujen ja lorujen käyttämisestä sekä tarpeellisuudesta (luku 6). Selvitän tuntevatko huoltajat tarvetta loru- ja lauluvaramensa kasvattamiseen ja kaivataanko niistä helpotusta arkirutiineihin lapsen kanssa. Tällaisia arkitilanteita ovat mm. herääminen, pukeminen, syöminen, pesutilanteet ja vaipan vaihto. Luvussa 7 annan kuhunkin tilanteeseen sopivan loru- ja lauluesimerkin tuomaan helpotusta rutiineihin. Valitsemani esimerkit liittyvät aiheiltaan ja sanoiltaan yksivuotiaan lapsen maailmaan ja päivittäisiin perushoitotilanteisiin. Keräsin laulut ja lorut erilaisista lasten laulukirjoista, joita on saatavilla kirjastoista ja kirjakaupoista. Liitteeksi laadin luettelon hyvistä laulu- ja lorulähteistä, jotta lukija pääsee muutoinkin kuin esimerkkieni kautta laulujen/lorujen äärelle. Kirjallisuusluettelon periaate on, että viimeisimmin julkaistu lasten laulukirja on ensimmäisenä ja varhaisimmin julkaistu viimeisenä.

Opinnäytetyöni työprosessi alkoi aiheen selvittämiseen, jolloin aloitin myös työn hahmottamisen sisällysluettelon tekemisellä ja tiedonhaulla. Etsin aiheesta tietoa ja lähteitä internetistä löytyvistä tietokannoista. Lähteet kerättyäni aloin tutustua niihin.

Työn hahmottamisen jälkeen mietin minkä tutkimusmenetelmän otan avuksi tiedon keräämisessä. Päädyn tekemään puolistrukturoidun kyselyn musiikkileikkikoulussa lastaan käyttäville yksivuotiaan lapsen vanhemmille. Hahmottelin paperille kysymykset, jotka antaisivat mahdollisimman tarkat ja aiheesta pitäytyvät vastaukset vanhemmilta. Kyselystä muotoutui kolmi-sivuinen loruja ja laulua ja niiden käyttämistä ja tuntemista käsittelevä lomake. Jaoin kyselylomakkeet Töölön seurakunnan musiikkileikkikouluryhmien lasten vanhemmille loppusyksystä 2005. Vanhemmat palauttivat kyselyn minulle musiikkileikkikouluun tultuaan viimeistään tammikuussa 2006.

Keväällä 2006 aloitin kirjoitustyön tekemisen sisällysluettelon pohjalta, jota jatkoin aina syksyyn 2006 asti. Laulusimerkkien nuotinnuksen tein Sibelius-nuotinnusohjelmalla.

2 Yksivuotiaan elämä

Yksivuotias lapsi elää aktiivista ja positiivisen latauksen värittämää touhukkaan, pienen ”tutkijan” elämää. Lapsi on oppimassa kävelemään itsenäisesti. Oppiminen tuottaa lapselle suurta tyydytystä ja harjoitteluvaihetta elävä yksivuotias lapsi onkin yleensä iloinen ja vauhdikas. Terve yksivuotias tuntee olevansa ”maailman valloittaja” ja kaiken huomion keskipiste. Kaikki on häntä varten ja muidenkin elämä pyörii hänen tarpeidensa ja tahtonsa ympärillä. (Rödstam 1990, 56.)

Yksivuotiaan lapsen suurin kiinnostus on tutkia ympäristöä ja tehdä pieniä kokeita ymmärtämättä ja ennakoimatta kuitenkaan toimintansa seurauksia. Jos tavaroita alkaa rikkoutua tai lapsen turvallisuus on vaarassa, puuttuu vanhempi lapsen tekemiseen ohjaten hänet pois siitä. Lapsi saattaa hangoitella vastaan, sillä lapsella on jo omaa tahtoa, mutta hän ei tässä ikä-vaiheessa kykene käsittämään tekojensa seuraamuksia eikä siten kieltoakaan. Yksivuotias elää ainoastaan tunteidensa ja tarpeidensa värittämää nyky-hetkeä ja tämä voi joskus aiheuttaa hämmennystä lähiympäristössä eläville. (Leach 1977, 277-278.)

2.1 Yksivuotiaan yleinen kehitys

2.1.1 Motoriset taidot

Toisella ikävuodella lapsi oppii kävelemään ja käyttämään käsiään itsenäisesti. Hän on suorastaan hurmioitunut ja ylpeä tästä oppimastaan taidosta. Kävelemään oppimisen myötä lapsi vähitellen irrottautuu äidin sylistä ja alkaa itsenäisesti tutkia ympäristöään. Lapsi nauttii suuresti liikkumisesta ja saa siitä onnistumisen tunteita. Yksivuotias harjoittaa löytämäänsä omaa kehoaan ja motoriikkaansa intensiivisesti. Hän saattaa hetkeksi keskittyä yhteen liikeradan harjoittamiseen ja tekee toistoja useita kertoja. Näin hänen lihasten hallintakyky tarkentuu ja alkaa olla kontrolloitua. Yksivuotiaan keskittyminen on kuitenkin lyhytkestoista ja pian hän jo siirtyy seuraavaan kohteeseen.

Isojen liikeratojen kontrolloimista harjoittaessa lapsen hienomotoriikkakin alkaa kehittyä. Yksivuotias osaa vilkuttaa ja taputtaa pyydettyä. Hän käyttää pinsettiotetta ja harjoittaa käden taitojaan erilaisiin esineisiin tarttuen, niitä hypistellen, taputellen ja suuhun laittaen. Samalla hän hakee informaatiota esineiden muodoista ja pinnoista. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 42; Hakulinen 2004, 21 Rödnam 1990, 54-55.)

2.1.2 Tiedollinen kehitys

Yksivuotias on aktiivinen tiedon hankkija. Tiedonhaun välineinä lapsi käyttää kaikkia aistejaan, kehoaan, käsiään ja jalkojaan. Samanaikaisesti hän harjoittaa löytämiään motorisia taitojaan. (Leach 1977, 341-342.)

Lapsi kävelee edestakaisin tilassa, jolloin etäisyyksien arviointi tulee varmemmaksi kokemuksen ja aistien kautta. Hän tekee havaintoja esineistä, niiden muodoista ja olemuksesta heitellessään, kannellessaan ja työnnellessään tavaroita ympäriinsä. Paikankäsitteet kuten korkea – matala ja alla - päällä alkavat muodostua lapsen kiipeillessä ylös ja alas. Havainnot, joita lapsi tekee ympäristöstään päivittäin jäsentyvät vähitellen lapsen tiedolliseen ajatteluun. Pian näille ilmiöille alkaa myös löytyä nimiä puhekielen avulla. (Rödnam 1990, 54 - 56; Leach 1977, 342-343.)

Aikuinen voi olla avuksi asioiden ja esineiden nimeämisessä ja jäsentämisessä, mutta täytyy huomioda, että lapsen aistit herkistyvät lyhyiksi hetkiksi kerrallaan. Lapsi jaksaa katsella hetken kuvakirjoja, mutta toisena hetkenä onkin jo tarkastelemassa muita ympäristön tarjoamia virikkeitä tai kuuntelemassa sen ääniä. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 42; Leach 1977, 346-348.)

Lähiympäristö on lapsesta hyvin kiinnostava. Hän ei käsitä, että siinä piilee vaaroja, sillä hänen ymmärryksensä ja itsesuojeluvaistonsa ei ole vielä kehittynyt. Aikuisen kiellot saattavat joskus hämmentää lasta ja hän unohtaa ne pian. Lapsi ei kykene ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita, eikä hänen ajattelunsa ei ulotu ennakkointiin. Kyky päättelämiseen ja teon seuraamusten ajattelemiseen kehittyy vasta kahden, kolmen vuoden iässä. Vaikka yksivuotias lapsi ymmärtääkin aikuisen reaktioita ja siten

sen mikä on sallittua ja mikä kiellettyä, hän toimii nyky-hetkessä tunteidensa ja tarpeidensa kautta, ajattelematta syytä tai seuraamusta. (Leach 1977, 282, 341.)

Yksivuotiaan lapsen ajan hahmottaminen on suppeaa. Lapsen ajattelu on aina sen hetkiseen tilanteeseen liittyvää, joten hän ei hahmota eilen – tänään - huomenna - käsitteitä, eikä ymmärrä ajan kulkua. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 43.)

2.1.3 Tunne-elämä

Yksivuotiaan lapsen tunne-elämään vaikuttaa pitkälti se, minkälaista huolenpitoa ja läheisyyttä hän on saanut vauva-iässä. Jos lapsi on syntymästään lähtien saanut pysyvän hoitosuhteen, hellyyttä ja hänen perustarpeensa on välittömästi tyydytetty, on hänelle syntynyt perusluottamus elämään sekä hyvä pohja minän terveelle muodostumiselle. Rakkautta ja huolenpitoa saanut lapsi on yksivuotiaana avoin, ennakkoluuloton ja rohkea lähestymään uusia asioita. (Rödstam 1990, 32 - 33.)

Uudet asiat vetävät puoleensa, mutta yksivuotias lapsi varmistaa, että tarvittaessa hän voi aina palata turvallisen aikuisen välittömään läheisyyteen. ”Tutkimusretket” ovat kuitenkin pidempikestoisia kuin vauva-iässä ja tarve palata takaisin aikuisen luo on pienempi. Riittää, että lapsi näkee äidin tai tietää tämän olevan lähettyvillä. (Rödstam 1990, 54, 58-59.)

Yksivuotias lapsi elää tunne-rikasta elämää. Lapsi tunnistaa ja ilmaisee mielialoja ja tunteita; kiukku, suru ja ilo ovat lähes joka päivä läsnä lapsen elämässä. Hän huomaa, että hänen mielialansa vaikuttavat ympäristöön ja hän oppii tietoisestikin käyttämään tunteitaan kommunikointivälineenään. Lapsi on jo ennen puhumaan oppimistaan aktiivinen vuorovaikuttaja ympäristönsä ihmisten kanssa. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 43.)

2.1.4 Kielellinen kehitys

Kielen oppiminen on kokonaisvaltainen kehitystapahtuma, jonka lähtökohtana on juuri luonnollinen vuorovaikutus ja kielellinen kanssakäyminen ympäristön ihmisten kesken. Lapsi aloittaa puheen oppimisen jo varhain vauva-iässä. Ensimmäisten kuukausien aikana ääntely on vähäistä, mutta jo noin kolmen kuukauden iässä se alkaa vahvistua ja muuttua jokelteluksi. Lapsi nauttii oman äänensä ”etsimisestä” ja kuulemisesta. Vähitellen, noin ensimmäisen ikävuoden lopulla, jokellukseen alkaa tarttua myös lapsen äidinkielelle ominaisia melodisia vivahteita. Lapsi alkaa matkia ympärillään olevien ihmisten puheesta kuulemiaan ääniteitä. Ensimmäisen vuoden aikana on syntynyt tulevan kielen pohja, ns. passiivinen kieli, joka on tulevan aktiivisen kielen eli puheen perusta. (Lampi 1980, 11 - 13; Leach 1977, 361.)

Samoihin aikoihin kun lapsi oppii kävelemään, hän alkaa myös muodostaa ensimmäisiä merkityksellisiä sanojaan. Aluksi kieli on täysin sidoksissa lapsen ympäristöön ja läsnä oleviin havaintoihin. Lapsi alkaa yhdistää esim. ympäristössään havaitsemiaan esineitä ja niiden nimiä. Lapsen sanavarasto on suppea ja koostuu pääasiassa yksittäisistä sanoista, perusmuotoisista substantiiveista ja verbeistä. Yhdellä sanalla saattaa kuitenkin olla erilaisia merkityksiä, jotka hoitaja yleensä erottaa äänen painosta tai vivahteista. Näin esim. ”auto” -sana eri äänenpainolla sanottuna saattaa merkitä eri asioita, kuten ”anna auto”, ”missä auto”, ”isin auto” jne. Äänenpainon ja eleiden lisäksi myös puhetilanne antaa vihjeitä sanojen merkityksistä. (Lammi 1980, 11, 13.)

Pian lapsen sanavarasto kasvaa yhden sanan lauseista kahden sanan lauseiksi ja ne sisältävät toimijan, toimimisen ja kohteen. Lauseet voivat olla puutteellisia, mutta yleensä lapsen hoitaja ymmärtää lauseen merkityksen, sillä hän oppii tunnistamaan lapsen toistuvasti käyttämiä ilmaisuja ja eleitä. (Lammi 1980, 14.)

Lapsen sanavarasto karttuu nopeasti ja koko ajan. Kielen kehityksen kannalta merkittävä asia on se, miten paljon lapselle jutellaan ja minkälaista kieltä ja miten paljon hän sitä kuulee. On tärkeää, että lapsi kuulee virheetöntä ja oikein lausuttua kieltä täydellisen ääntämisen oppimiseksi. Kaikenlainen loruilu, juttelu ja lukeminen ovat omiaan edistämään lapsen puheen kehittymistä ja innostavat lasta puhumaan.

(Lammi 1980, 17; Lipponen 2001, 112 - 113; Leach 1977, 363 - 364.)

2.2 Musiikillinen kehitys

Toiset lapset oppivat laulamaan ennen kuin oppivat puhumaan. Tämä kuitenkin edellyttää musiikillisen kehittymisen herättelemistä jo varhain vauva-iässä tai aiemminkin. On tutkittu, että jo 5-12 viikon ikäinen sikiö alkaa reagoida liikkeen kohdussa aistimiinsa äänen värähtelyihin ja oman äidin ääneen. Hän aistii ja kuulee äidin tasaisen sykkivän sydämen lyönnin, kehon erilaiset äänet, puheäänien ja ulkoa päin tulevat kovat äänet. Toiset, tutut äänet ovat sikiön liikkeitä rauhoittavia, toiset, esim. yhtäkkiset ja kovat, vieraat äänet saavat sikiön hätkähtämään. Äänillä ja siten myös musiikilla on siis vaikutus sikiöön ja sen reagointiin. Musiikkikasvatuksen luoja, unkarilainen Zoltán Kodály onkin sanonut, että lapsen musiikillinen kehitys on mahdollista aloittaa jo yhdeksän kuukautta ennen lapsen syntymää. Lapselle voidaan esim. laulaa vatsaa vasten ja keinutella vartaloa rytmikkäästi. (Krokfors 1985, 28, Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 52 - 53.)

Jos lapselle on laulettu ja soitettu jo odotusaikana, on musiikki tullut hänelle tutuksi ja hän on ”aktivoitunut” musiikin kuuntelemiselle. Niinpä elävää musiikkia kuullut lapsi saattaa jo ennen puhumaan oppimista alkaa tapaila kuulemaansa melodiaa tai jokelteluun saattaa tarttua säveliä. Äiti voi vahvistaa lapsen musiikillista korvaa laulamalla hänelle usein. Laulua, hyräilyä ja lorua voi liittää erilaisiin perushoitotilanteisiin, kuten vaipan vaihtamiseen. (Ks. Lauluja hoitotilanteisiin luku 7.) (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 61 - 62.)

Pieni lapsi alkaa erottaa erilaisia ääniä esim. korkea- matala ja iloitsee tutuista, aikaisemmin kuulemistaan lauluista. Lapsen musiikillinen muisti kehittyy, kun hänelle lauletaan samoja lauluja, joita hän oppii tunnistamaan. Kaikenlainen soittaminen ja laulaminen herkistää lasta kuuntelemaan, jolloin myös hänen keskittymiskykynsä ja kuuntelutaitonsa kehittyvät. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 56-57.)

Yksivuotias lapsi osaa jo kuunnella tietoisesti. Hän on oppinut keskittymään laulu- tai loruilutilanteessa ja tietää milloin on aika kuunnella ja milloin laulaa mukana itsekin. Esim. vanhemman loruillessa lapselle sormileikin siivittämänä, lapsi useimmiten herkistyy kuuntelemaan ja keskittyy vanhemman ääneen, sekä käden liikkeisiin. Kun

taas toisenlaisessa tilanteessa keskitytään enemmän laulamiseen, lapsi saattaa laulaa itsekin mukana. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen&Mäkinen 1993, 62.)

Yksivuotiaan lapsen laulaminen on kuitenkin yleensä vielä vähäistä ja laulu – ja loruhetket tuottavat lapselle lähinnä rikkaita kuunteluelämyksiä sekä iloa ja riemua. Tässä iässä luodaan kuitenkin pohjaa myöhemmälle musiikin kehitykselle sekä sen itsenäiselle tuottamiselle. Vaikka lapsi ei vielä itse laulaisikaan, hän jo tunnistaa tutun laulun ja ymmärtää joitakin sanoja. Usein musiikkia kuulleessaan lapsi alkaa elehtiä ja liikkua musiikin mukana ja näin kehittää musiikillista ilmaisuaan. Musiikilla voi olla lasta innostava vaikutus, mutta myös rauhoittava vaikutus, tilanteen ja musiikin mukaan. (Ks. laulun ja lorun merkitys luku 5). (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen&Mäkinen 1993, 58.)

3 Loru- ja laululeikin merkitys

Loru ja laulu ovat välineitä lapsen musiikillisen kehityksen syntyyn. Yhteiseen musiikkihetkeen lapsen kanssa voi liittää leikkiä, sillä leikki on lapsen aktiivista ja omaehtoista toimintaa, joka tuottaa hänelle iloa ja mielihyvää. Leikki on yksi välineistä, joiden avulla lapsi tutustuu muihin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Leikeissä lapsi matkii ja toistaa tapahtumia sekä harjoittelee taitojaan. Lapsi liittyy leikkiä kaikkeen toimintaansa. Myös loruilun ja laulamisen yhteyteen se sopii luontevasti. Leikki, laulu ja loruilu yhdessä voivat toimia luontevana kontaktikeinona lapsen ja aikuisen välillä.

3.1 Loru ja laulu lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa

Loruillessaan ja laulellessaan lapsen kanssa, aikuinen ohjaa lapsen leikin maailmaan. Hän keskittää kaiken huomionsa lapseen ja loruilu/laulaminen kannustaa aikuista luomaan positiivisen ja ystävällisen tunnelman. Lapsi vastaa aikuisen ystävälliseen katseeseen ja lämpimään äänensävyyn samalla tavalla, sillä hän peilaa vaistonvaraisesti aikuisen tunnetiloja. Näin loru ja leikki toimivat välineinä läheisen ja lämpimän kontaktin löytymisessä sekä aktiivisen vuorovaikutustilanteen syntyemisessä. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen&Mäkinen 1993, 62-63.)

Loru/laulutilanteella on merkittävä lähentävä vaikutus, sillä lapsi on siinä vastaanottavainen ja intensiivisesti läsnä. Aikuisen lähellä olo antaa lapselle turvallisuuden tunteen ja lapsi kokee, että hänen kanssaan vietetty hetki on merkityksellinen ja iloinen asia aikuiselle. Loruilu on lapselle hyvin positiivinen tunne-elämys ja loppuhuipennus saa lapsen nauramaan ja aikuisellakin on hauskaa. Tällaiset

tunne-elämykset ovat lapselle tärkeitä ja varhaisessa iässä saatujen myönteisten kokemusten merkitys ulottuu pitkälle aikuisuuteenkin. (Lipponen 2001, 111 - 112; Lammi 1980, 23 - 24.)

On paljon loruja, joissa lapsesta käytetään erilaisia hellittelynimiä. Niiden lausuminen lämpimällä katseella ja välittävällä äänenpainolla luo lapselle tunteen siitä, että hän on rakas ja merkittävä aikuiselle. Tämä lähentää lapsen ja aikuisen suhdetta ja antaa pohjan, jolle lapsi voi muodostaa positiivisen minäkuvan. Tutut lorut yhdessä tutun aikuisen läheisyydessä on tärkeää luottamuksen syntymisessä lapsen ja aikuisen välillä. (Lipponen 2001, 93 - 94.)

Yksivuotiaan lapsen keskittyminen on lyhytjänteistä. Se, että lapsi odottaa ja kuuntelee aikuisen loruilua, edistää lapsen kuuntelu- ja keskittymiskykyä. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 62.)

Loruilu voi olla erillinen leikkihetki lapsen kanssa, mutta se voi olla myös apukeinona välttämättömässä, lapselle epämieluisassa tilanteessa. Joskus perushoitotilanne voi olla tällainen. Lorun myötä lapsen on mahdollista kokea tilanne leikkinä ja keskittyä leikkiin, jolloin epämiellyttävä tilanne on parhaassa tapauksessa ohi lapsen huomaamatta.

Loruilu on vanhemmalle mielekästä, sillä hän voi tuottaa näin hyvää mieltä itselleen ja lapselleen. Vanhemman kannattaa loruilla, erityisesti jos tuntee, ettei omaa sävelkorvaa, eikä halua siksi laulaa lapselleen. Jokainen osaa loruilla ja vaikka keksiä omasta päästään höpötystä esim. omasta tai lapsensa tekemisestä. (Krokkfors 1985, 28 - 29.)

3.2 Loru ja laulu lapsen yleisen kehityksen kannalta

Loruilu lapsen kanssa on omiaan edistämään lapsen kielellistä kehittymistä. Lapsen kanssa loruileminen edistää puheen oppimista, sillä lapsi oppii loruja kuunnellessaan selkeää, rytmikästä puhetta ja uusia sanoja. Aikuisen rauhallinen ja mahdollisimman selkeä puhe on tärkeä malli lapselle oikean kuulokuvan syntymiseksi ja oman äidinkielen virheettömän ääntämisen oppimiseksi. Rauhallinen puherytmi selkeyttää myös sanojen ymmärtämistä. Loruilu lapsen kanssa kannustaa aikuista puhumaan

rauhallisesti ja selkeästi, koska lorun luontainen rytmi auttaa jäsentämään puheen tuottamista sekä löytämään siihenkin poljennon.(Lammi 1980, 48 - 50; Karjalainen 2001, 64.)

Kielen oppimiselle luontevan ja välittömän ilmapiirin voi luoda helposti lorun ja siihen yhdistetyn leikin avulla. Leikinomaisessa tilanteessa lapsikin innostuu tuottamaan puhetta tai loruilemaan mukana. Aikuinen omalla esimerkillään rohkaisee lasta toistamaan ja jäljittelemään sanoja. Se, että samaa, tuttua loruja toistetaan, auttaa lapsen pitkäkestoisen muistin kehittämisessä ja kielellisten valmiuksien edistymisessä. Tuttua loruja on kaiken lisäksi lapsen helppo loruilla itsekin muistin kehittyessä.(Lammi 1980, 23.)

Loruihin liitettävät leikit, kuten polvella hyppyttäminen tai sormileikit ja taputukset kehittävät lapsen karkea- ja hienomotorista hallintaa. Polvella pysyminen kehittää lapsen tasapainoa, vaikka aikuinen pitääkin lasta käsistä kiinni. Lapsi oppii hallitsemaan omaa kehoaan sekä pitämään itsensä ryhdissä ja jäntevänä tasapainoillessaan aikuisen polvella. Sormilorut kehittävät lapsen hienomotoriikka ja käden koordinaatiota, sillä hän oppii liikuttamaan sormiaan vuorotellen ja erikseen. Esimerkiksi loruleikissä voi hämmentää omalla sormellaan äidin kämmenelle ”puuroa”. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen&Mäkinen 1993, 64 - 65; Zimmer 2001, 52.)

Laulut ja lorut voivat toimia lapselle tunteiden ilmaisuvälineenä, esimerkiksi silloin, kun hän ei osaa omin sanoin niitä ilmaista. Laulu ja loru myös ilahduttavat lasta ja hän saattaa rentoutua tai virkistyä niiden avulla. Laulut ja lorut kehittävät lapsen mielikuvitusta, erityisesti jos niihin on liitetty jokin leikki. Leikissä lapsi kuvittelee keittävänsä puuroa loruillessa, vaikka todellisuudessa hän vain pyörittää someaan aikuisen kämmentä vasten.

4 Lorun ja laulun synty

Tässä luvussa käsittelen lorun/laulun sisältöä ja niiden käyttötapoja.

Nykysuomen sanakirja määrittelee lorun seuraavasti (1973, 219): ”luettava t. laulettava, näppäräsana, mutta us. ajatukseton, etenkin lasten viljelemä kansanrunouden tuote, hoku, hokema.”

Lorulla on pitkät perinteet. Ne ovat syntyneet muinoin lapsen leikittämisen lomassa ja kulkevat usein sukupolvesta toiseen suusta suuhun perintönä. Lasta on tämän huviksi hyppytetty tai keinuteltu polvella ja samalla aikuinen on loruillut ulkomuististaan kalevalamittaisia, riimillisiä tai puheenparrenomaisia hokemia. Loruja keksittiin myös opettamistarkoitukseen, esimerkiksi kehonosien nimeämiseen. Lorun ja siihen liitetyn körötys-, sormi- tai varvasleikin avulla haluttiin viihdyttää lasta ja leikkiä hänen kanssaan. (Lipponen 2001, 86.)

Nykyään vanhemmat loruilevat lastensa kanssa vähemmän kuin entisaikoina ja lorut saatetaan kokea vieraina. Vanhempien kiireet ja televisio on paljolti vähentänyt vuorovaikutuksellista yhdessäoloa. Loruja onkin koottu lorukirjoihin, etteivät ne pääsisi unohtumaan ajan hengen muuttuessa.

4.1 Lorun rakenne

Lasten loru on usein muutaman säkeen pituinen hokema, johon usein liitetään jokin leikki. Lorusssa on selkeä poljento ja yksi säe saattaa olla esim. neljän iskun mittainen. Säkeet lausutaan normaalilla puherytmillä, kiinnittäen samalla huomiota tasaisena sykkivään pulssiin. (Lipponen 2001, 100; Krokfors 1985, 24.) Tasainen poljento käy ilmi seuraavassa suom. kansanlorussa (Ollaranta&Simojoki 1984, 16):

Hööri äiti häärää, häntä tahdin määrää. Maista, maista, maista, maista, maista aamiaista. Antaa tuolle pojalle, antaa tuolle pojalle...ja loput vie kellariin!

Lorussa ei ole säveltä, niin kuin laulussa. Loruilla on kuitenkin mahdollista tehdä erilaisia äänensävyjä, suhinoita ja pärinöitä. Näin ne ovat mielekkäitä lapsen kuunnella. Lasten lorut ovat usein melko lyhyitä, sillä lapsen keskittyminen on lyhytjänteistä.

Loruja on vaikeammin saatavilla kuin lauluja, sillä loruja on vasta myöhemmin alettu kirjoittaa ylös ja monia on varmasti unohdettukin. Variaatioita samasta lorusta on useita, olivathan lorut pitkään suullista perimää ja siksi helposti muuntuvia.

Pääasiassa lorujen sanat ovat lapsen maailmasta tutut, mutta niissä esiintyy myös lapselle vieraita, ennen vanhaan käytettyjä sanoja, kuten ”huttu” eli puuro tai ”koljonen” eli liukas sää (Krokkfors, Laaksonen&Salo 1991, 84). Vaikka kieli onkin muuttunut ajan kuluessa, muutamat lorut vanhoine sanoineen ovat säilyneet polvesta polveen. Edellä mainitut vanhat sanat löytyvät seuraavista suom. kansanloruista (Ollaranta&Simojoki 1994, 17):

*Harakka **huttua** keittää, hännällensä hämmentää, pyrstöllensä pyörittää, nokallansa maistaa. Antaa tuolle pojalle, antaa tuolle pojalle... mutta yksi poika jäi ilman! Harakka-äiti lähti kaivolta vettä hakemaan. hyppäsi kiven yli, hyppäsi kannon yli ja tuoltahan se kaivo löytyi!*

Tai (Krokkfors, Laaksonen&Salo 1991, 84):

*Kettu, Kettu, keli-keli kettu. Ketulla on kevyet kengät, ei ne pauku pakkasella, eikä kolku **koljosella**.*

Lorujen aiheet vaihtelevat suuresti ja ne liittyvät lapselle tuttuihin asioihin; lapseen itseensä, syömiseen, kehonosien nimeämiseen, pukemiseen tai vaikkapa eläimiin ja niiden puuhiin.

4.2 Lorun lajit

Loruja on moneen tilanteeseen lapsen kanssa. Suojalan ja Karjalaisen 2001 toimittamassa Avaa lastenkirja –teoksessa Ulla Lipponen on jakanut lorut eri lajeihin:

Viihdytyslorut ovat lapsen hereillä oloajan siivittämiseksi. Niissä on usein leikkinä esim. polvella hyppyttämistä, tai sylissä keinuttelua. Myös lasten kutitus- ja sormilorut ovat viihdyttäviä lapselle yllättävine käänteineen. Viihdytyslorujen ja -leikkien avulla lapsi oppii tuntemaan ja kokemaan oman kehonsa. Niiden viehätysten arvellaan piilevän voimakkaiden tunteiden, jännityksen ja ilon samanaikaisessa yhdistelmässä. Loruissa on usein loppuhuipennuksena kutitus, nosto tai vaikkapa paikalleen pysähtyminen, jota lapsi tietää odottaa jopa hieman jännittyneenä ja joka lopulta purkautuu vapautuneeseen nauruun. (Lipponen 2001, 98 - 99.)

Puheenopetusloruissa on paljon ääntämistä selkiyttäviä konsonantteja. Erityisesti s- ja r-konsonantit vaativat harjoittelua ja niitä voidaan opetella juuri lorujen ja hokemien kautta. (Lipponen 2001, 112 –113; Lampi 1980, 48.) Seuraavaa suomalaista kansan hokemaa käytetään nykyäänkin apuna puheen harjoittamisessa (Lipponen 2001, 113):

Ärrän kierrän orren ympäri, ässän pistän taskuun.

Kehonnimeämisorut ovat kehon tuntemisen opettelemista varten. On loruja, joissa kosketuksen kanssa nimetään sormet tai muut kehonosat kuten pää, olkapäät, polvet ja varpaat. (Lipponen 2001, 111.) Sormiloruissa nimetään sormet niiden oikeilla nimillä tai sitten niille annetaan omat lempinimensä kuten seuraavassa suom. kansanlorussa (Ollaranta&Simojoki 1984, 19):

Peukalopotti, Suomen sotti, Oltermanni, Kultaralli, Pikkuinen-Lipi ja töpsistä (taputus), siinä on viisi höpsistä!

Hoivalorut liittyvät lapsen hoitotilanteisiin, kuten pukemiseen, ruokailemiseen, vaipanvaihtoon tai nukutustilanteisiin. Kun välttämättömiin hoitohetkiin liitetään mukaan lapselle luontaista toimintaa; leikkiä, laulua tai lorua, lapsi kokee tilanteen helpompana ja mielekkäämpänä. Lapsi käsittää tilanteen leikiksi hoitajan kanssa ja hän on suostuvaisempi hoitohetkeen. Hoivalorulla voi olla myös lasta rauhoittava vaikutus. (Krokmors 1985, 29 - 31; Lipponen 2001, 113 - 114; Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen&Mäkinen 1993, 61 - 62.) Seuraava loru on sopiva rauhoittamaan lasta. Siihen voi myös halutessa liittää kalevalaisen sävelmän (ks. lauluja hoitotilanteisiin, luku 7) (Krokmors, Laaksonen & Salo 1991, 14):

Nuku, nuku nurmilintu, väsy, väsy västäräkki, nuku nurmella hyvällä, mesimarja mäntähällä.

4.3 Laulun sisältö

Laulaminen on luonnollisin musisoimisen muoto. Siinä on mahdollista ilmentää musiikin rytmiä, melodiaa ja rakenteita ilman minkäänlaisia apuvälineitä. Rytmikkäästi lausuttujen lorujen voidaan ajatella olevan sukua laulamiseksi. Puhe on helppo muuttaa laulamiseksi sävelkorkeutta nostamalla ja sanoja venyttämällä. Laulamisen tempo on siis hitaampaa kuin puheen. Yleensä ihmiset myös laulavat hieman korkeammalta säveltasolta kuin puhuvat. (Kroksfors 1985, 8 - 9.) Lapsen kanssa laulettavan laulun tulisi täyttää seuraavat kriteerit:

- Lyhyet säkeet

Lapselle suunnatut laulut ovat lyhyitä iänmukaisen keskittymiskyvyn ja muistikapasiteetin takia. Säkeiden tulisi olla lyhyet ja suhteessa lapsen hengitykseen, jotta hän pystyisi laulun opittuaan laulamaan sitä luontevasti.

- Lapselle tutut sanat

Laulun, niin kuin lorunkin sanojen tulisi olla lapselle ymmärrettävät ja niiden tulisi liittyä häntä ympäröiviin konkreettisiin asioihin. Lapsi kokee laulun mielekkääksi, kun hän ymmärtää mistä laulussa on kyse. (Kroksfors 1985, 71.)

- Melodian suppea-alainen ambitus

Aikuinen pystyy laulamaan lauluja laajallakin ambituksella, mutta jos on tarkoitus herätellä lasta itseään laulamaan, tulee melodian ulottuvuuden korkeimmasta matalimpaan säveleen olla 2-6 säveltä. Lapsen äänielimistö ei ole vielä niin kehittynyt, että hän kykenisi laulamaan nopeasti muuttuvia erilaisia säveliä tai suuria sävelhyppyjä. Jos aikuinen haluaa antaa lapselle kuuntelu-elämyksen, voi laulu olla vaikeampikin. Kaikenlainen elävän musiikin kuuleminen kehittää lapsen kuuntelu- ja

keskittymiskykyä. Lapsi, jolle lauletaan alkaa myös laulaa huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa, kuin lapsi, jolle ei koskaan lauleta. (Krokkfors 1985, 32, 47.)

- Selkeä rytmi

Lapsen kanssa laulettavan laulun tulisi olla rytmiseltä rakenteeltaan selkeä ja helppo. Jotta laulaminen sujuisi luontevasti, on tärkeää, että sanojen ja musiikin rytmi vastaavat toisiaan. Puheen kautta tuttu sanarytmi auttaa musiikin rytmin löytymisessä. (Krokkfors 1985, 70.)

- Sopiva sävelkorkeus

Aikuinen yleensä laulaa melko matalalta sävelkorkeudelta, vaikkakin hieman korkeammalta tasolta kuin hänen puhetasonsa on. Lapsen puhe sekä laulaminen tapahtuvat kuitenkin korkeammalta säveltasolta. Aikuisen onkin hyvä muistaa oikeanlaisen äänimallin antaminen. Lapselle kannattaa laulaa siltä säveltasolta, jonka lapsi luonnostaan valitsee alkaessaan laulaa. Tämä on tärkeää erityisesti silloin kun lapsi alkaa itse laulaa mukana, ettei hän madaltaisi ääntään kuulemansa mallin mukaiseksi. Lapsi valitsee äänelleen sopivimman sävellajin, joka on useimmiten C- tai D-duuri.

5 Kysely

5.1 Kyselyn toteuttaminen

Työni perustaksi halusin selvittää kokevatko pienen lapsen vanhemmat lapsen päivittäiset hoitotilanteet hankalina ja toivoisivatko he niihin helpotusta esim. lauluista tai loruista. Valitsin kyselyn kohteeksi yksivuotiaista lasta musiikkileikkikoulussa käyttävät vanhemmat, sillä arvelin musiikkia jo tuntevien/harrastavien vanhempain arvostavan musiikin merkitystä positiivisen elämyksen antajana ja haluavan ehkä monipuolistaa musiikin käyttämistä arjen ilona. Kyselyyn vastanneet vanhemmat olivat omista yksivuotiaiden ryhmistäni, joita vedin vuosina 2005 – 2006 Taivallahden ja Töölön seurakunnissa. Valitsin ryhmät sillä perusteella, että kysely ja alun perin suunnitelmissa ollut laulu-/lorukokoelma olisi ollut kätevää antaa käyttöön ja testata myöhemmin omien ryhmien kanssa musiikkileikkikoulutunninkin yhteydessä.

Toteutin kyselyn puolistrukturoituna lomakekyselynä (ks. liite). Valitsin tämän menetelmän, koska se antoi perheille mahdollisuuden vastata itsenäisesti omalla ajallaan. Sisällytin kyselyyn avoimia kysymyksiä, koska oletin että kunkin perheen lorujen ja laulujen käyttötavat ja lorutuntemus on hyvin yksilöllistä. Esimerkiksi kotona käytettyjen lorujen nimeämien olisi ollut mahdotonta rasti ruutuun kysymyksillä.

Annoin kyselylomakkeen vanhemmille kahdessa yksivuotiaiden ryhmässä. Ryhmissä oli yhteensä kymmenen lasta, joiden vanhemmista yhdeksän palautti kyselyn. Yhden lapsen kohdalla tuli muutto juuri kyselyn aikaan, joten tältä perheeltä vastaus jäi saamatta. Kyselyyn vastasi kahdeksan äitiä ja yksi isä. Kyselylomake (ks. liite) sisälsi vastausvaihtoehtoja numeroasteikolla 1-5, monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Lauluja ja loruja koskevia kysymyksiä oli yhteensä 13 kappaletta.

Kyselyssä kartoitin vanhempien loru- ja laulutuntemusta ja pyysin heitä nimeämään käyttämiään lauluja ja loruja. Kysyin mistä vanhemmat ovat oppineet lauluja ja loruja ja miten usein he käyttävät niitä arjessa lastensa kanssa. Selvitin missä tilanteissa he loruja ja lauluja käyttävät ja keksivätkö he niitä itse. Vanhemmat saivat vapaasti kertoa esimerkkejä keksimistään lauluista ja tilanteista. Kysyin myös mihin tilanteisiin vanhemmat kaipaavat helpotusta loruista ja lauluista sekä millaisia lauluja he haluaisivat kyseisiin tilanteisiin. Selvitin myös vanhempien halukkuutta kokeilla loru/laulukokoelmaa lapsen kanssa arkipäivän tilanteissa.

Analysoin kyselyaineiston siten, että täytin yhden tyhjän kyselylomakkeen laittaen kunkin kysymyksen vastausvaihtoehtojen alle tukkimiehen kirjanpidolla merkinnän valitusta vastauksesta. Vapaat vastaukset ja esim. luetellut laulut ja lorut listasin erilliselle paperille. Lopuksi laskin yhteen kysymys kysymykseltä saatuja vastausten määrän.

5.2 Tuloksia

Kyselyssä kävi ilmi, että musiikkileikkikoulussa lastaan käyttävät ryhmieni vanhemmat tuntevat melko hyvin lauluja ja loruja. Viisi yhdeksästä vastanneesta ilmoitti tuntevansa useita tai melko paljon lauluja ja loruja. Kolme vastasivat tuntevansa niitä kohtalaisen paljon ja vain yksi ilmoitti laulu- /lorutuntemuksen olevan vähäistä.

Useimmat vastaajista (5/9) loruilivat lapselleen ”Harakka huttua keittää” –lorua, sekä ”Körö, körö, kirkkoon” –lorua (6/9). Myös ”Peukalopotti” oli tuttu (4/9). ”Etana, etana näytä sarves” –lorua ja ”Vuolen kavioo” –lorua loruili kaksi yhdeksästä. Kaikki nämä lorut ovat musiikkileikkikoulutunniltani tuttuja. Yksittäisiä muualtakin opittuja loruja esiintyi. Tällaisia olivat ”Entten tentten” ja ”Ulle dulle doff”.

Kysyttäessä vanhempien usein käyttämistä lauluista, tuli paljon hajontaa. Moni oli luetellut kymmenenkin laulua ja niitä tunnettiin selvästi enemmän kuin loruja. ”Sininen uni”, ”Hämä-hämä-häkki” ja ”Ihahhaa” esiintyivät vastauksissa useimmin (4/9) ja lisäksi oli lueteltu useita muita, joukossa olivat mukana mm. ”Jaakko-kulta” (2/9), ”Tuu tuu tupakka rullaa” (2/9) ja ”Tuutilullan lasta” (2/9), ”Posteljooni Pate” (1/9), Satu sopasen laulut (1/9) ja ”Jänöjussin mäenlasku” (1/9). Yksi vanhemmista ilmoitti

laulavansa lapselleen Kreuzerin viuluetydeitä ja Taikahuilu -opperan alkusoittoa! Näistä ”Ihahhaa” ja ”Tuutilullan lasta” olivat omilta musiikkileikkikoulutunneiltani opittuja.

Kävi ilmi, että loruja oli opittu eniten musiikkileikkikoulusta/kerhoista (8/9). Toiseksi eniten loruja oli opittu omilta vanhemmilta (7/9). Myös lasten kirjat toimivat lorulähteinä (4/9) ja samoin omat isovanhemmat (3/9). Lauluja opittiin eniten musiikkileikkikoulussa/kerhoissa (8/9). Myös omat vanhemmat ovat toimineet aktiivisina laulujen laulajina (6/9). Lasten kirjoista lauluja ilmoitti oppivansa neljä yhdeksästä vastaajasta. Muutama ilmoitti myös oppineensa lauluja cd-levyiltä (2/9) ja koulusta aikoinaan (3/9).

Kysyttäessä lorujen käyttämistä kotona, vastasi moni loruilevansa silloin tällöin (6/9). Kaksi vastanneista loruilee usein ja yksi päivittäin. Lauluja vanhemmat selvästi laulavat useammin. Kuusi yhdeksästä ilmoittaa laulavansa päivittäin ja kaksi silloin tällöin. Yksi vastasi laulelleensa usein.

Tilanteet, joissa vanhemmat loruilevat tai laulelevat lapsen kanssa olivat useimmiten pukeminen (8/9) ja nukuttaminen (6/9). Myös pesutilanteessa moni ilmoittaa laulelevansa (5/9). Syömisen ja heräämisen yhteydessä laulaa kaksi vastanneista. Lisäksi vanhemmat ilmoittivat laulavansa tilanteissa, joissa lapsi pyytää laulua (1/9), kynsiä leikatessa (1/9), siivotessa (1/9) ja automatkoilla (2/9).

Lähes kaikki (8/9) vastanneista ilmoittivat keksivänsä lauluja ja loruja itse. Eniten niin tapahtuu leikin yhteydessä (3/9) tai kun ei muista oikeita sanoja (2/9). Yksi vastanneista ilmoitti keksivänsä laulun syömisen yhteydessä ja yksi kiperissä tilanteissa. Yksi ilmoitti laulavansa joskus puhetta!

Kyselyssä ilmeni, että vanhemmat kaipaavat eniten lauluja ja loruja helpottamaan pukemistilannetta (6/9). Kolme yhdeksästä vastasi nukutustilanteen kaipaavan laulua/lorua, kaksi vastasivat pesutilanteen ja heräämisen, yksi ulkoilun. Lisäksi vanhemmat ilmoittivat kaipaavansa laulua/lorua seuraaviin muihin tilanteisiin: automatkat (1/9), ruuan jäähtymisen odottelu (1/9), ajan tappaminen (1/9).

Kysyttäessä sitä, millaisia lauluja/loruja vanhemmat kaipaisivat, ilmeni, että hauskat sanat olivat haluttuja (5/9). Myös melodialtaan yksinkertaiset laulut olivat toivottuja (5/9). Ennen vanhaan laulettua/loruuta toivottiin viidessä yhdeksästä tapauksessa ja uusiakin pyydettiin (4/9). Lauluja/loruja leikin kanssa toivottiin viidessä yhdeksästä tapauksessa.

Lähes kaikki vastanneista kokevat lauluhetken lapsensa kanssa luontevana (8/9). Yksi vastanneista ei kokenut tilanteen häneltä luonnistuvana. Lorun ja laulun vaikutuksen todettiin olevan pääasiassa positiivinen ja innostava (6/9). Kaksi vastanneista lisäsi sen myös rauhoittavan lasta. Yksi vastasi, ettei lapsi ole jaksanut kiinnostua loruilusta enää puheen oppimisen jälkeen. Yhdessä vastauksessa ilmeni, että lapsi saattaa ärsyntyä laulusta/lorusta hankalassa tilanteessa. Yhdessä tapauksessa vastaaja lisäsi lapsen osaavan odottaa jo tiettyä tilanteeseen liittyvää lorua innolla.

Kahdeksan yhdeksästä olisivat olleet valmiita kokeilemaan arjen tilanteisiin sovitettua laulu/lorukokoelmaa, jos sellainen olisi ollut saatavilla.

5.3 Johtopäätöksiä

Kyselyn tulokset osoittivat, että lastaan musiikkileikkikoulussa käyttävät vanhemmat tuntevat loruja ja lauluja melko hyvin. Lorujen tuntemuksen vähäisyys ilmeni mielestäni tuloksissa; vastanneet ilmoittivat tuntevansa loruja, mutta lähes kaikki lorut, jotka he luettelivat, olivat minun musiikkileikkikoulussani opittuja. Perheillä ei siis välttämättä ole kovinkaan paljon aikaisempaa lorutuntemusta. Laulutuntemusta kysyttäessä vanhemmat sen sijaan luettelivat paljon sellaisiakin lauluja, jotka ovat muualta kuin musiikkileikkikoulutunneiltani tuttuja. Kuitenkin suurin osa vastasi oppineensa lauluja, niin kuin lorujakin eniten kerhoista/musiikkileikkikoulusta. Moni oli tutustunut lauluihin ja loruihin myös lasten laulukirjojen kautta. Muutama vastannut muisti lauluja omilta kouluajoilta saakka. Se kertoo siitä, kuinka laulut ovat syvälle ihmisen mieleen jäävä asia. Ne saattavat jäädä pois käytöstä vuosiksi, mutta kun tulee jälleen tilanne, jolloin lauluja tarvitsee, ne yllättäen löytyvät mielen sopukoista.

Se, että toiseksi eniten lauluja ja loruja on opittu omilta vanhemmilta, kertoo loru- ja lauluperinteen kulkevan edelleenkin polvesta polveen. Isovanhemmat olivat opettaneet

loruja ja lauluja muutaman vastanneen kohdalla. Jos isovanhemmat olisivat yhtä paljon tekemisissä lastensa ja lasten lapsiensa elämässä kuin ennen vanhaan, olisi tulos todennäköisesti toinen.

Vanhemmat vastasivat laulavansa enemmän kuin loruilevansa, mutta melko paljon lorujakin käytettiin. Suppeampi lorutuntemus ja -tottumus vaikuttanevat tulokseen. Lauluja ja loruja käytetään lapsen kanssa hoitotilanteissa, leikkiessä ja mm. automaatioilla. Se, että eniten niitä käytetään pukemistilanteessa, nukuttaessa ja pesutilanteessa mahdollisesti myös kertovat, että nämä tilanteet eivät meinaa sujua ilman rauhoittavaa tai motivoivaa apukeinoja. Juuri näihin samaisiin tilanteisiin toivottiin lisää lauluja ja loruja avuksi.

Suurin osa vanhemmista toivoi lauluja/loruja, jotka olisivat hauskoja sanoituksiltaan ja yksinkertaisia melodialtaan. Tämä kertoo siitä, että vanhemmat toivovat laulujen olevan lapsenkin laulettavia. Siitä voisi päätellä vanhempien toivovan vuorovaikutuksellista ja hauskaa tilannetta lapsen kanssa, ei ainoastaan ”vanhemmalta lapselle” yksipuolista vuorovaikuttamista.

Mielenkiintoista on, että vanhemmat vastasivat laulun/lorun vaikutuksen olevan pääasiassa positiivinen ja lasta rauhoittava/motivoiva. Kahdeksan yhdeksästä vastanneesta piti laulu/loru –tilannetta luontevana lapsen kanssa. Yksi vastasi, että loruista lapsi ei ole enää puheen oppimisen jälkeen ollut kiinnostunut. Mielenkiintoinen havainto, sillä loruhan nimenomaan edesauttaa puheen kehittymistä. Kun vahvat konsonantit ja puheen poljento on jo opittu, loru on tehnyt tehtävänsä? Luulen, että opetusmielessä loru on saattanutkin käydä jo epäkiintoisaksi, mutta silloin loruun liitetyn leikin merkitys ja sen hauskuus yleensä saavat suuremman merkityksen lapselle.

Yhdessä vastauksessa kävi ilmi, että lapsi innolla odottaa loruja ja tietää sen liittyvän tiettyyn tilanteeseen. Tämä on mielestäni hyvä huomio. Se, että samaa loruja ja laulua liitetään aina tiettyyn tilanteeseen tuo lapselle turvallisuutta ja tuttuuden tunteen. Tutuus helpottaa tilanteiden sujumista.

Vanhemmat olivat kaikki innokkaita oppimaan uusia lauluja ja olisivat olleet halukkaita käyttämään laulu-/lorukokoelmaa arjessaan. Valitettavasti kokoelman tekeminen yleiseen käyttöön sopivaksi, osoittautui liian työlääksi ja laajaksi kirjallisen työn lisäksi.

Kokoelma yksistään olisi voinut olla yhden opinnäytetyön laajuinen aihe. Tämän työn jatkoksi olisikin hyvä mahdollisuus tehdä jatkotutkimus, joka voisi olla esimerkiksi laulu-/lorukokoelma vanhempien käyttöön.

Lasten vanhemmat, joille kyselyn tein, edustavat vähemmistöä suomalaisten keskuudessa; eivät lähimainkaan kaikki harrasta musiikkia. Tämä vaikuttaa siihen, että musiikkia harrastavat vanhemmat todennäköisesti käyttävät musiikkia arjessaan ja lastensa kanssa aivan erissä määrin, kuin ne, jotka eivät harrasta musiikkia. Jos kysely olisi teetetty summittaiselle joukolle tavallisia suomalaisia ihmisiä, olisi tulos ollut varmasti toinen.

6 Lauluja hoitotilanteisiin

Tässä luvussa esittelen yksivuotiaan lapsen perushoitotilanteita ja annan kuhunkin esimerkin laulusta ja lorusta, joka voisi helpottaa toimintaa.

Lapsi kohtaa päivittäin useita hoitotilanteita. Niitä ovat aamutoimet; peseminen, pukeminen ja syöminen. Päivätoimia ovat ulkoilu, syöminen, vaipan vaihdot, ja päiväunet. Iltatoimia ovat iltapala, iltapesu ja yöpuvun pukeminen. Iltapuuhiihin kuuluu myös luonnollisesti lapsen nukuttaminen ja mahdolliset hoitotilanteet yöunien välissä.

On tärkeää, että samat hoitotilanteet toistuvat päivittäin lapsen arjessa ja sisältävät rutiininomaisia toimintoja. Toistuvuus lisää lapsen turvallisuuden tunnetta.

Päivittäin toistuvat hoitotilanteet käyvät rutiininomaisiksi ja vaikka samanlaisina toistuvat hoitotilanteet ovat lapsen turvallisuuden tunteen kehittymiselle edullisia, ne joskus turhauttavat sekä lasta että aikuista. Jotta hoitotilanteet sujuisivat jouhevammin ja ne voitaisiin kokea mielekkäämpinä, voi niiden lomassa laulaa ja loruilla.

Halusin kerätä työhöni perinteisiä loruja ja kansanmusiikkityylisiä lauluja, sillä olen kiinnittänyt huomiota siihen, että tämä perinne on unohtumassa. Nykyään ei tunneta enää paljon loruja, sillä ne eivät siirry samalla tavalla sukupolvelta toiselle kuin ennen vanhaan. Yksi syy tähän on varmasti se, että isovanhemmat eivät enää ole yhtä tiiviissä yhteydessä lasten lapsiinsa kuin ennen. Välimatkat perheiden välillä ovat kasvaneet ja lähikontaktit sukulaisten välillä vähentyneet puhelinten ja internetin myötä. (Kroksfors 1985, 29.)

Myös lauluperinne on muuttunut. Lapset laulavat kouluissa paljon vähemmän ja musiikki, jota he kuulevat on kiihkeärytmisempää kuin ennen. Kansanmusiikkiperinteen on syrjäyttämässä nykyajan rytmikäs ja nopeatempoinen populaarimusiikki. Se on lapsille jo tuttua, sillä se soi joka puolella. Lapset kuulevat pop- ja rockhenkistä musiikkia levyiltä, radiosta, televisiosta ja kaupoissa taustamusiikkina. Jopa lasten laulut ovat nykyään usein sovitettu tai sävelletty tähän ennen aikuisille suunnattuun tyyliin.

Nykyään tuntuukin olevan yhä vaikeampaa löytää hyviä, rauhoittavia ja monipuolisia lasten laulu äänitteitä, esim. akustisilla soittimilla säestettynä.

Oman maan kulttuuriperinteen ylläpitäminen on tärkeää ja kansanlaulut ja -lorut ovat yksi osa sitä. Kansanlauluperinteen ”henkiin herättäminen” onkin yksi syy siihen miksi halusin liittää työhöni esimerkkejä vanhoista, perinteisistä loruista ja lauluista, mutta olen myös ottanut mukaan uusia kansanmusiikkihenkisiä lastenlauluja. Toinen syy on perinteisten laulujen mielestäni lapselle sopivampi luonne. Perinteisissä lastenlauluissa on selkeä, ei liian nopea poljenta sekä lapsen arjesta tutut aiheet ja sanat. Tuttuus tekee laulun lapselle ymmärrettäväksi ja mielekkääksi kuunnella sekä laulaa mukana.

Kaikkien valitsemieni laulujen ja lorujen sanat ovat lapsen maailmasta tutut ja lähes kaikki laulut ovat suppeita ambitukseltaan, joten lapsi kykenee laulun opittuaan laulamaan mukana.

6.1 Herääminen aamulla

Ensimmäinen arkipäivän hoitotilanne, jonka yksivuotias lapsi kohtaa on herääminen aamulla. Useimmiten lapsi herää ennen vanhempia, eikä erillinen herätteleminen ole tarpeen. (Vrt. Päiväunet)

6.2 Vaipanvaihto

Seuraava hoitotilanne on todennäköisimmin vaipan vaihto. Yksivuotias lapsi on liikkumisen taidon opittuaan meneväinen ja koska hän on myös lyhyt jänteinen, on joskus erityisen hankalaa saada lapsi pysymään aloillaan vaipan vaihdon ajaksi. Tässä tilanteessa loru tai laulu voi olla oiva apu lapsen huomion kiinnittämiseksi.

Vanhempi voi esim. antaa lapselle toisen vaipan ja kurkistella lapsen käsissä olevan vaipan takaa laulaen laulua ”Toukut, loukut” samalla kun sujauttaa puhtaan vaipan paikalleen. Kurkistus-leikki hauskuuttaa lasta ja hän jaksaa pysyä aloillaan leikkiin keskittyessään. Vanhemman on hyvä muistaa itsekin olla leikkimielellä ja hymyilevä, jotta lapsikin innostuisi leikistä.

Suom. kansansäv.

Tou - kut, lou - kut, on nen kou - kut,
 ku - ka siel - tä kur - kis - taa? kuk - kuu!

Vanhempi voi myös loruilla vaipan vaihdon yhteydessä. ”Kukko marssii taitavasti” -lorun leikki voisi olla esim. jalkojen vuorotellen koukistamista. Ennen leikkiä on paras laittaa lapsen jalat jo vaipan suu-aukoista sisään. Nostaa kaulaa sitten laulaa –kohdassa voi molemmat jalat nostaa ylös ja laskea alas. Tässä kohdassa on helppo nostaa vaippaa vähän ylempäs. Aurinko nousee noin –kohdassa voi lasta vähän nostaa molemmista jaloista, niin että vaippa on helppo sujauttaa toisella kädellä päälle.

*Kukko marssii taitavasti,
 nostaa kaulaa, sitten laulaa,
 aurinko nousee noin!*

suom.kansanloru

6.3 Pukeminen

Pukeminen, varsinkin talviaikaan on monelle lapselle vastenmielistä ja tukalaa. Yksivuotiaan on vaikea malttaa odottaa, että ulkovaatteet kengistä hattuun saadaan puetuksi päälle. Usein lapsi hermostuu jo alkuvaiheessa, varsinkin jos hänellä on muistikokemuksia aikaisemmista, tukalista pukemiseen liittyvistä tilanteista. Pukemistilanteesta voi tehdä leikin, jolloin lapsi on helpommin yhteistyökykyinen.

Kun vanhempi pukee lapselle, hän voi samalla laulaa pienen laulun, joka kertoo mitä nyt tehdään. Näin lapsi oppii vaatekappaleiden nimityksiä ja sanat myös kertovat mihin vaatekappale on tarkoitus laittaa. Seuraava esimerkki on muunnelma laulusta ”Soudetaan, soudetaan” (Krokfros, Maisa, Laaksonen, Liisa & Salo, Maija 1991, 68):

Suom. kansansäv.

Pu - e - taan, pu - e - taan, hou - sut pääl - le pu - e - taan.

5 Pu - e - taan, pu - e - taan, jou - tuin hou - sut jal - kaan!

Leila Kulmala

Pukemistilanteessa voi myös loruilla. Lasta huvittavat erilaiset kurkistus- ja löytämisleikit ja niinpä pukemiseenkin voi liittää esim. kehon osien etsimistä.

Ennen kuin vanhempi laittaa lapsen käden hihan suusta ulos, voi kättä ”etsiä” hetken aikaa, ennen kuin se löytyy hihasta! Lapsi oppii samalla kehonosien nimiä.

Muunnelma suom. kansanlorusta ”Hiiri, hiiri hillon keitti”. (Alho, Hautsalo & Perkiö 2000, 18):

*Äiti, äiti paidan pukee,
kohta, kohta lehden lukee,
mutta missä käsi?
Missä käsi, missä käsi... täällä!*

6.4 Syöminen

Yksi lapsen kohtaamista jokapäiväisistä hoitotilanteista on ruokailu. Jotkut lapset syövät hyvällä ruokahalulla, eikä syömiseen silloin kannata liittää leikkejä. Hyviin pöytätapoihin ei kuulu ruualla leikkiminen. Joskus kuitenkin tulee tilanne, jolloin lapsen ei tee mieli syödä mitään tai hän lopettaa syömisen vain muutaman ruokalusikallisen jälkeen. Silloin voi lasta yrittää laulun tai lorun avulla houkutella syömään. Lusikallinen puuroa voi olla laulun ajan isin auto, joka lopuksi ajaa lapsen suuhun. Lorussa lähde löytyy lopulta lapsen suusta.

Suom. kansansäv.

I - si a - jaa kil - pa - ra - taa, au - to kii - tää

4 kah - ta sa - taa, pää - tyy Kai - san suu - hun!

Leila Kulmala

(Alho, Hautsalo & Perkiö 2000, 18):

*Hiiri, hiiri puuron keitti,
kärpänen vettä heitti,
missä lähde, missä lähde,
missä lähde, täällä!*

suom.kansanloru

6.5 Päiväunille käyminen

Jokainen yksivuotias lapsi nukkuu vielä päiväunia. Joskus ympäristön tutkiminen ja leluilla leikkiminen on niin mielenkiintoista, että lapsi ei meinaa millään maltaa mennä unille väsymyksestä huolimatta. Jos lapsi on vielä pirteä/yli väsynyt, voi olla vaikea rauhoittua nukkumaan. Tässä tilanteessa unihetkeen liitetty laulu voi rauhoittaa lasta niin, että hän lopulta nukahtaa. Olisi hyvä, jos sama laulu (tai muutama tietty laulu) aina liittyisi unihetkeen. Silloin lapsi tietää aikaisemmasta kokemuksesta, että nyt on aika nukahtaa. Hänen on helpompi asettua levolle, kun tilanteeseen liittyvät tietyt, turvalliset rutiinit ja oman hoitajan ääni. (Ollaranta&Simojoki 1994, 133):

Suom. kansansäv.

Tuu - ti - lul - lan las - ta, lak - kaa val - vo - mas - ta.

Pa - ne sil - mät um - peen, niin-kuin kuk - ka lum - peen.

6.6 Päiväunilta herääminen

Päiväunilta herättäminen on joskus tehtävä vanhempien/hoitajan toimesta ja siihen tilanteeseen voi olla hyvä liittää laulua. On miellyttävää herätä tutun hoitajan ääneen ja tilanne on turvallinen, jos laulukin on tuttu. (Ollaranta&Simojoki 1984, 29):

Suom. kansansäv.

Huis, hais, u - net pois, he - rä - tä - kin koh - ta vois!

(Krokkfors, Laaksonen & Salo 1991, 21):

Kukkuu, kukkuu kuka vielä nukkuu?

Suom. kansanruno

6.7 Iltaunille käyminen

Iltaunille käydessä voi käyttää samoja tai eri lauluja, kuitenkin niin, että tietyt rauhalliset laulut ovat niitä, jotka liittyvät nukkumistilanteeseen. Unilauluvarastossa voi olla esim. 5-6 laulua. (Krokkfors, Laaksonen & Salo 1991, 14):

Kaleval. säv.

Nu-ku, nu-ku nur-mi-lin - tu, vä sy, vä - sy vä-s-tä-räk - ki.

³Nu-ku kun mi-nä nu-ku - tan, vä - sy kun mi-nä vä - sy - tän.

6.8 Kylvettäminen

Kylvettäminen on hoitotilanne, joka toisille lapsille on hyvin mieluisa. Vesi elementtinä innostaa lasta loiskuttelemaan ja läiskimään. Lapsi keksii heti liittää tilanteeseen leikkiä, onhan leikki lapselle luontaista toimintaa. (Vrt. leikin merkitys luku 5). Tämä todistaakin leikin merkityksen puolesta lapsen arjessa. Tukan tai vartalon pesu ja paikallaan oleminen ei ole lainkaan niin pitkäväteistä ja hermostuttavaa kun on mahdollisuus samalla leikkiä. Tilanteesta voi tehdä vielä luontevamman ja turvallisemman, jos aikuinenkin laulaa tai loruilee pesemisen aikana. Silloin leikki muuttuu lapsen ja vanhemman yhteiseksi toiminnaksi ja lähentää, sekä ilahduttaa molempia (Vrt. leikin merkitys luku 5). Varsinkin silloin, jos lapsi kokee veden uhkaavaksi elementiksi, voi leikin ja laulun avulla lievittää pelkoa. Laulu, loru ja leikki saattaa viedä lapsen huomion pois ei toivotusta tilanteesta ja vähitellen tilanne voi muodostua turvalliseksi ja miellyttäväksi. Kylpylaulua voi laulella koko kylvettämisen aikana.

(Aksel Törnudd)

I - sä pe - see sel - kää, et - hän pie - ni pel - kää?

Jorma Ollaranta

Myös loruilla voi kaikenlaista. Seuraavaa loruesimerkkiä voisi käyttää siinä vaiheessa, kun lapsi laitetaan veteen (Alho 1998, 43):

*Eppelin, peppelin,
peurun, meurun
kiveltä veteen: pulskis!*

Suom. kansanruno

6.9 Muut tilanteet

Lapsi kohtaa päivittäin myös muita toistuvia tilanteita, jotka eivät suoranaisesti liity lapsen hoitamiseen. Tällaisia tilanteita ovat esim. automatkat. Lapsi saattaa jaksaa istua lyhyillä matkoilla aloillaan, mutta jossakin vaiheessa istuminen käy pitkäksi ja lapsi hermostuu. Silloin on aikuisella hyvä olla varastossa loruja ja lauluja, joilla viihdyttää lasta matkan aikana. Mikä tahansa lasten laulu on sopiva herkistämään lasta kuuntelemiseen. Jos on mahdollista leikittää lasta, esim. sormilorujen tai kurkistusleikkien avulla, on aina paremmat mahdollisuudet saada lapsi rauhoittumaan. Tällaisten tilanteiden varalle voi olla hyvä tehdä erillinen loru/laulupussi, jonka voi ottaa esille tarpeen tullen. Lapsesta on kiva saada itse ottaa pussista laulu, joka lauletaan. Seuraava laulu sopisi automatkalle (Eerola & Ruokonen 1997, 18):

Suom. kansansäv.

*Au tol-la a-je-taan va-ro va-ro-vas-ti, et-tei kaa-tui-si kal-lis las-ti,
suo-raa tie-tä ja suo-raa tie-tä ja mä-ki-ä on mat-kan var-rel-la.*

(Sopanen&Kaikkonen 2001, 27):

Tämä pieni possu meni ostamaan ruokaa. (Peukalo)
Tämä pieni possu sanoi: "Syökää ja juokaa!" (Etusormi)
Tämä pieni possu huusi: "Perunoita tuokaa!" (Keskisormi)
Tämä pieni possuparka nälissänsä huokaa. (Nimetön)
Tämä pieni possu itkee suruisasti, ui, ui, ui (Pikkusormi)
koko matkan kotiin asti. (Viedään käsi lapsen kainaloon.)

Kirsi Kunnas

Yksi muista kyselyssä ilmenneistä tilanteista on ruuan jäähtymisen odottelu. Tällaisessa tilanteessa vanhempi voi hyvin sanoa lapselle, että ruoka on vielä kuumaa. Odotellaan jäähtymistä ja autetaan siinä vähän. Vanhempi voi nostaa lapsen syliin tuolissa istuessaan ja keinutella lasta. Kesken loruä puhalletaan ruokaan, että se jäähtyisi nopeammin. Kun loru on loppu, voi maistaa onko ruoka tarpeeksi jäähtynyt. Jos ei ole, puhallellaan lisää ja keinutellaan isompia tuulia!

Suom. kansansäv.

5

Tuu-lee, tuu-lee syk-syl-lä, syk-syl-lä, tuu-lee, tuu-lee syk-syl-lä näin.

(puhallus) Syk-syl-lä, syk-syl-lä. (puhallus) Syk-syl-lä näin!

Toinen kyselyssä ilmennyt hankalaksi koettu tilanne on odottelu, ns. ”ajan tappaminen”. Tällainen tilanne saattaa olla esim. neuvolassa käynti, jolloin saatetaan joutua odottelemaan omaa vuoroa jonkin aikaa. Vanhempi voi tällaisessa tilanteessa laulaa ja

leikkiä lapsen kanssa. Myös rytmikäs sylissä köröttely ja laulaminen/loruilu viihdyttää lasta. Körötyksen lopuksi voi humpsauttaa lapsen jalkojen välistä alas, nostaa korkealle tai kutittaa kainalosta. Lapsi odottaa innolla ja jännittyneenä lopussa tulevaa ”jännitysmomenttia”.

(Suom. kansansäv.)

Lap-set ne rat-sas-tel la tah-toiva-rik-sel-la, mut-tei ol-lutoh-jak-si - a.

en-sin ne hyp-päs tuon-ne ja sit-ten ne hyp-päs tuon-ne ja jok-keen!

(Ollaranta&Simojoki 1984, 17):

*Harakka huttua keittää,
hännällensä hämmentää,
pyrstöllensä pyörittää,
nokallansa maistaa.
Antaa tuolle pojalle,
antaa tuolle pojalle...
mutta yksi poika jäi ilman.
Harakka-äiti lähti kaivolta vettä hakemaan.
Hyppäsi kiven yli,
hyppäsi kannon yli
ja tuoltahan se kaivo löytyi!*

(suom. kansanruno)

7 Johtopäätökset

Työni alkuvaiheessa oletukseni laulujen käytöstä oli, että musiikista nauttivat vanhemmat luultavasti laulavat lastensa kanssa. Loruilun sen sijaan oletin olevan unohtumassa musiikkia harrastavissakin perheissä, sillä niitä on melko vähän saatavilla ja tuntemus on sen myötä suppeampaa. Kyselyn tulokset kuitenkin osoittivat, että lastaan musiikkileikkikoulussa käyttävät vanhemmat tuntevat sekä loruja että lauluja melko hyvin ja käyttävät niitä mielellään. Kerhot ja musiikkileikkikoulut ovat olleet tärkeässä asemassa laulu- ja erityisesti lorutuntemuksen edistämässä.

Moni vanhemmista vastasi laulavansa päivittäin ja loruilevansa silloin tällöin. Lauluja ja loruja vanhemmat käyttävät leikin lomassa, mutta myös hoitotilanteissa lapsen kanssa. Tällaisia tilanteita ovat pukeminen, nukuttaminen ja kylpeminen. Nämä tilanteet ovat myös yleensä hankalia pienen lapsen kanssa, joten voisi päätellä, että vanhemmat ovat todenneet laulun ja lorun rauhoittavan vaikutuksen lapseen. Kysyttäessä sitä mihin tilanteisiin lauluja ja loruja kaivattaisiin helpottamaan tilannetta, nousi esille juuri pukeminen ja nukuttaminen.

Yli puolet vastanneista kaipasivat hauskoja sanoituksia lauluissa ja loruissa ja yksinkertaisia, lapsen kanssa laulettavia melodioita. Tästä voi päätellä, että osa vanhemmista on ymmärtänyt lapselle sopivan laulun luonteen; helpon melodian ja lapselle tutut ja hauskatkin sanat.

Olen hankkeistanut työni Töölön seurakunnan kanssa ja toivon heidän tarjoavan työtäni kerhoihin ja musiikkileikkikouluryhmiin lapsiperheiden luettavaksi. Työni kautta vanhemmat voivat ymmärtää laulun ja lorun käytön merkityksen ja mahdollisuudet lapsen kanssa. Laulaminen ja loruilu arjen askareissa tuo musiikin luonnolliseksi osaksi päivärytmiä sekä helpottaa sitä.

Musiikkileikkikoulun opettajan työ helpottuu, kun lapsi on tottunut laulamiseen ja musiikin kuuntelemiseen jo pienestä pitäen ja kokee sen mielekkäänä toimintana. Kun rakkaus musiikkiin herää jo koti-oloissa, se myös kantaa pitkälle tuoden myöhemmin

yhteiskuntaamme taidekulttuuria arvostavia aikuisia. Konsertteihin tarvitaan jatkossakin sekä soittajia että musiikkia arvostavaa kuulijakuntaa.

Opinnäytetyötä oli mielekästä tehdä alusta loppuun. Aihe pysyi samana alusta lähtien, tosin työni muoto muuttui työstämisvaiheessa jonkin verran. Alun perin tarkoitukseni oli tehdä monimuototyö, jossa olisi ollut kirjallinen osio ja erillisenä työn osana kokoelma loruja ja lauluja pienten lasten vanhempien käyttöön. Kokoelman tekeminen osoittautui kuitenkin suuritöiseksi ja hankalaksi mm. tekijän oikeuslupien takia. Arvioin myös julkaistavan kokoelman laulujen/lorujen kokoamisen ja ulkoasun työstämisen paljon aikaa vieväksi prosessiksi, joten päädyin lopulta sisällyttämään laulut ja lorut työni kirjalliseen osioon. Tästä aiheesta olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimuksena nuotinnettu laulu- ja lorukokoelma sekä äänite kokoelman materiaalista. Sille olisi kysyntää, sillä vanhemmat useasti kyselevät uusia, hyviä lasten laulukokoelmia ja äänitteitä musiikkileikkikoulun tunnilla. Jatkokehitelemänä voisi myös testata kokoelmaa vanhempien käytössä lasten kanssa.

Työstäni muodostui ilman laulu- ja lorukokoelmaakin mielestäni hyvä kokonaisuus. Työni päätarkoitus on lisätä vanhempien tietämystä lauluista ja loruista ja niiden merkityksestä lapsen elämässä sekä esimerkkien avulla ohjeistaa laulujen/lorujen käytössä arjen hoitotilanteissa lapsen kanssa.

Lähteet

Alho, Eve 1998 Vauva kultta. Helsinki: WSOY.

Alho, Eve, Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 2000 Vauvojen laulun aika. Helsinki: WSOY.

Eerola, Kaija & Ruokonen, Inkeri 1997 Pikkuväen musiikki. Helsinki: Lasten keskus.

Hakulinen, Aune 2004 Mitä tehtäis. Helsinki: Kirjapaino Art-print Oy.

Hongisto-Åberg, Marja, Lindeberg-Piironen & Anne, Mäkinen Leena 1993 Musiikki varhaiskavatuksessa. Tampere: Tammer-paino Oy.

Hongisto-Åberg, Marja, Viitala-Pulkkinen, Elina & Louhi, Kristiina 1998 Vauvojen laulut. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Krokfors, Maisa 1985 Lapsi ja musiikki Laulaminen. Helsinki: WSOY.

Krokfors, Maisa, Laaksonen, Liisa & Salo, Maija 1991 Körö körö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Lampi, Inkeri 1980 Auta lasta puhumaan. Espoo: Weilin+Göös kirjapaino

Leach, Penelope 1977 Lapsi, hoito ja kehitys. Helsinki: WSOY.

Lipponen, Ulla 2001 Avaa lasten kirja. Helsinki: Lasten keskus.

Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1984 Pium paum paukkaa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rödham, Monica 1990 Lapsen kehitys 0-3. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Sadeniemi, Martti 1973 Nykysuomen sanakirja. Helsinki: WSOY.

Zimmer, Renate 2001 Liikuntakasvatuksen käsikirja. Helsinki: Lasten keskus.

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Luettelo lasten laulukokoelmista

Hyviä lasten laulukokoelmia:

- **Vauvan vaaka** Huovi, Hannele & Louhi, Kristiina 2003. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- **Leikkitunti** Sopanen, Satu & Kaikkonen, Markku 2001. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Vauvojen laulun aika** Alho, Eve & Perkiö, Soili 2000. Porvoo, WSOY.
- **Olin laulukirja** Kaikkonen, Markku, Ollaranta Ritva, Simojoki, Maija & Sopanen, Satu 2000. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Ti-ti nallen laulukirja**, 2000 Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- **Satutunti** Sopanen, Satu & Korolainen, Tuula 1999. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
- **Kuuntelun aika** Alho, Eve, Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1998. Porvoo: WSOY.
- **Vauvakulta** Alho, Eve 1998. Porvoo: WSOY.
- **Urpon ja Turpon laulukirja** Huovi, Hannele, Perkiö, Soili & Kostilainen Leena 1998. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- **Vauvojen laulut** Hongisto-Åberg Marja, Viitaila-Pulkkinen Elina & Louhi Kristiina 1998. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- **Meidän muksun laulut ja leikit** Ollaranta, Ritva & Simojoki Maija 1994. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

- **Körö körö** Krokfos, Maisa, Laaksonen, Liisa & Salo, Maija 1991. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- **Hip hoi, musisoi** Hongisto-Åberg Marja, Lindeberg-Piironen, Anne & Mäkinen Leena 1991. Espoo: Fazer musiikki Oy.
- **Matin ja Maijan laulukirja.** 1990 Helsinki: Kokonuotti Oy.
- **Piiri pieni pyörii** Pohjola, Erkki, Sariola, Eeva-Leena & Simola-Isaksson Inkeri 1985 Espoo: Fazer musiikki Oy.
- **Pium, paum paukkaa** Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1984. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Musiikkia muksuille** Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1979. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Laula lasten lailla** Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1979. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Kyselylomake 1-2v. lasta muskarissa käyttävälle vanhemmalle

Antamasi tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä!

Oma/lapsen nimi _____

Lapsen ikä _____ (esim. 1v 2kk)

sukupuoli _____

Kyselyn aiheena on 1-2v. lasten kanssa käytettävät LORUT ja LAULUT

1. Tunnetko loruja?

En lainkaan 1 2 3 4 5 useita

2. Mitä loruja käytät? Kirjoita 1-4 käyttämäsi loru. Tarvittaessa käytä lomakkeen kääntöpuolta. Huom. loruja sanojen ei tarvitse olla täysin oikein. Tärkeintä on, että tunnistan lorun.

(Esim. Harakka huttua keittää)

3. Mitä lauluja käytät? Nimeä 1-4 laulua tai kirjoita laulujen alkusanat.

(Esim. Tuiki, tuiki tähtönen)

4. Mistä olet oppinut loruja?

- a) omilta vanhemmilta
- b) lasten kirjoista
- c) kerhosta/muskarista
- d) muualta, mistä?

5. Mistä olet oppinut lauluja?

- a) omilta vanhemmilta
 - b) lasten laulukirjoista
 - c) kerhosta/muskarista
 - d) muualta, mistä?
-
-

6. Käytätkö loruja lastesi kanssa kotona?

- a) en lainkaan
- b) silloin tällöin
- c) usein
- d) päivittäin

7. Käytätkö lauluja lastesi kanssa kotona?

- a) en lainkaan
- b) silloin tällöin
- c) usein
- d) päivittäin

8. Missä tilanteissa lapsen hoidossa käytät loruja/lauluja?

- a) herääminen
 - b) pukeminen
 - c) syöminen
 - d) ulkoilu
 - e) pesutilanne
 - f) nukutus
 - g) muu, mikä?
-
-

9. Keksitkö loruja/lauluja itse? Jos, niin millaisiin tilanteisiin? Halutessasi voit kertoa esimerkkejä keksimistäsi loruista/lauluista.

10. Mihin tilanteisiin lapsen hoidossa kaipaisit loruista/lauluista helpotusta?

- a) herääminen
 - b) pukeminen
 - c) syöminen
 - d) ulkoilu
 - e) pesutilanne
 - f) nukutus
 - g) muu, mikä?
-
-

11. Millaisia loruja/lauluja kaipaisit? Ympyröi sopiva/sopivat vaihtoehdot

- a) Melodialtaan yksinkertaisia ja lyhyitä niin että lapsikin voi laulaa mukana
- b) hauskoja sanoja, lorutuksia
- c) Opetuslauluja/loruja (kehon nimeämistä tms.)
- d) ennen vanhaan laulettuja
- e) uusia lauluja/loruja
- f) lauluja/loruja leikin kanssa

12. Millaisina koet loru/laulutilanteet sinun ja lapsesi kanssa?

- a) luontevina
- b) ei minulta luonnistuvana

13. Mikä vaikutus lauluttamisella/loruttamisella on lapseesi?

Teen pienen loru/laulukokoelman 1-2v. lapsen arkipäivän tilanteisiin. Olisitko halukas kokeilemaan kokeiluaineistoa lapsesi kanssa n. kahden viikon ajan tammi-helmikuussa 2006?

Kyllä ___
Ei ___

Saako Sinua tarvittaessa lähestyä sähköpostitse?

Kyllä ___ Ei ___

Sähköpostiosoite _____

Sähköpostiosoite on vain tähän tarkoitukseen, ei muuhun levitykseen.
Kysely palautetaan seuraavalla muskaritunnilla 7.1.2006 muskarissa.

Kiitos vastauksista!

Liite 2. Luettelo lasten laulukokoelmista

Hyviä lasten laulukokoelmia:

- **Vauvan vaaka** Huovi, Hannele & Louhi, Kristiina 2003. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- **Leikkitunti** Sopanen, Satu & Kaikkonen, Markku 2001. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Vauvojen laulun aika** Alho, Eve & Perkiö, Soili 2000. Porvoo, WSOY.
- **Olin laulukirja** Kaikkonen, Markku, Ollaranta Ritva, Simojoki, Maija & Sopanen, Satu 2000. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Ti-ti nallen laulukirja**, 2000 Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- **Satutunti** Sopanen, Satu & Korolainen, Tuula 1999. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
- **Kuuntelun aika** Alho, Eve, Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1998. Porvoo: WSOY.
- **Vauvakulta** Alho, Eve 1998. Porvoo: WSOY.
- **Urpon ja Turpon laulukirja** Huovi, Hannele, Perkiö, Soili & Kostilainen Leena 1998. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- **Vauvojen laulut** Hongisto-Åberg Marja, Viitaila-Pulkkinen Elina & Louhi Kristiina 1998. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- **Meidän muksun laulut ja leikit** Ollaranta, Ritva & Simojoki Maija 1994. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

- **Körö körö** Krokfos, Maisa, Laaksonen, Liisa & Salo, Maija 1991. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- **Hip hoi, musisoi** Hongisto-Åberg Marja, Lindeberg-Piiroinen, Anne & Mäkinen Leena 1991. Espoo: Fazer musiikki Oy.
- **Matin ja Maijan laulukirja.** 1990 Helsinki: Kokonuotti Oy.
- **Piiri pieni pyörii** Pohjola, Erkki, Sariola, Eeva-Leena & Simola-Isaksson Inkeri 1985 Espoo: Fazer musiikki Oy.
- **Pium, paum paukkaa** Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1984. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Musiikkia muksuille** Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1979. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- **Laula lasten lailla** Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1979. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.